

**BABEȘ-BOLYAI UNIVERSITY
FACULTY OF LETTERS
HUNGAROLOGICAL STUDIES DOCTORAL SCHOOL
DEPARTMENT OF HUNGARIAN ETHNOGRAPHY AND ANTHROPOLOGY**

**RELIGIOUS AND SOCIAL ASPECTS OF THE GYPSY PILGRIMAGE OF CSATKA
(HUNGARY)**

ABSTRACT

Scientific coordinator: Prof. dr. POZSONY FERENCZ

PhD-student: MOGYORÓSI ÁGNES

**Cluj-Napoca
2019**

Contents

CONTENTS.....	5
Introduction.....	8
1. RESEARCH AIMS AND HYPOTHESES	9
1.1. Site, time, methodology	10
1.2. On terminology: Gypsy vs. Roma	14
2. A SHORT HISTORY OF THE FORMATION OF PILGRIMAGE SITES AND THEIR CLASSIFICATION	15
3. CSATKA.....	25
4. THE PILGRIMAGE OF CSATKA	27
5. THE HISTORY AND DESCRIPTION OF THE CHAPEL	30
5.1. The chapel.....	30
5.2. The prayer of the Csatka pilgrim	35
5.3. The holy statue.....	38
5.4. The competition between pilgrimage sites	42
6. THE HERMIT OF CSATKA	44
7. MIRACULOUS HEALINGS	51
7.1. The history of miraculous healings.....	53
7.2. Healings today	59
8. THE “GYPSY CHAPEL”.....	63
9. THE GENERAL PROCESS OF THE PILGRIMAGE	66
9.1. The codes of the customs system of the Csatka pilgrimage	70
9.1.1. Persons, roles, actors.....	70
9.1.2. Texts.....	71
9.1.3. Acoustic codes	71
9.1.4. Visual codes	72
9.1.5. Object codes.....	73
9.1.6. The body	77
9.1.7. Vegetal symbols.....	78
9.1.8. Kinetic codes.....	78
9.1.9. Use of space	81
9.1.10. Use of time.....	81
10. THE ORGANIZERS OF THE PILGRIMAGE.....	83
11. THE OBJECTIVE INSTRUMENTS OF THE PILGRIMAGE.....	85
11.1. The holy statue.....	85
11.2. Religious objects.....	87

12. THE GYPSIES AT THE PILGRIMAGE OF CSATKA.....	89
12.1. O sunto than – the holy site.....	89
12.2. The participation of a Gypsy family at the pilgrimage	95
12.3. The festive character of the pilgrimage	97
12.4. The course of the pilgrimage in the early 1990s.....	98
12.5. The course of the pilgrimage in the 2000s.....	100
12.6. Clothing.....	101
12.7. Food and drink	103
12.8. Alcohol.....	105
12.9. Mate selection and “eloping”	107
12.10. Economic functions	111
12.11. Religious life – the cult of Mary	111
12.12. The pope and Csátka.....	116
12.13. Partaking of the sacraments	118
12.14. The Gypsy mass and the role of János Székely	120
12.15. Members of other denominations at the pilgrimage	123
12.16. Pleas and manifestations of gratitude	125
12.16.1. Presents brought to Csátka – Votive objects.....	125
12.16.2. Votive plates	130
12.16.3. Messages to Mary	131
12.17. Gypsy intellectuals at the pilgrimage.....	142
13. Objects taken from Csátka	143
13.1. The water	143
13.2. Religious objects.....	147
13.3. Domestic altars.....	148
14. THE PILGRIMAGE AND THE PLACE OF WORSHIP IN EVERYDAY LIFE	150
15. THE PILGRIMAGE OF CSATKA AND THE MEDIA	152
15.1. The pilgrimage of Csátka in online media.....	153
15.1.1. Gypsy pilgrimage in the depth of the forest – an example for another kind of media representation	156
15.2. The representation of the pilgrimage of Csátka on Dikh TV.....	160
15.3. The Virgin Mary on Facebook.....	162
16. CONCLUSION.....	164
17. BIBLIOGRAPHY.....	169
18. ANNEXES.....	181
18.1. Picture annex.....	181
18.2. Recorded interviews.....	193
18.2.1. Recorded text no. 1	193
18.2.2. Recorded text no. 2	208
18.2.3. Recorded text no. 3	223
18.2.4. Recorded text no. 4	234
18.2.5. Recorded text no. 5	249

18.2.6. Recorded text no. 6	252
18.2.7. Recorded text no. 7	272
18.2.8. Recorded text no. 8	283
18.3. Guest books.....	287
18.3.1. Csatka guest book of 2014	287
18.3.2. Csatka guest book of 2018.....	311

Keywords: pilgrimage, popular religiosity, the cult of Mary, shrine to Mary, miraculous healings, social functions of pilgrimage, Hungarian Gypsies, the religious life of Hungarian Gypsies, representation, alcohol consumption, clothing, pilgrimage food and drink, celebration, customs system, votive objects, manifestations of gratitude, guest book, media representations, media

Research aims and hypotheses

My dissertation focuses on the pilgrimage praxis related to Csátka, a small village in Komárom-Esztergom County, Hungary, where pilgrims come on September 8 each year to celebrate the Nativity of the Blessed Virgin Mary, also focusing on the religious and social manifestations of Gypsy pilgrims at this pilgrimage. The hitherto conducted 20th century researches have only presented disparate elements or offered more general, but superficial presentations of the events and ethnographic aspects of the pilgrimage have dominated these accounts. Since the previously documented situation has changed for the 21st century, the need arose for a more recent and comprehensive study that would also reflect upon the changes.

One of the questions that arose during my research refers to the causes which have established specifically Csátka as the holy site of the Gypsies among several pilgrimage sites related to the Virgin Mary in Hungary. Why is it specifically this holy site that joins the Gypsies of the Hungarian language area? How is it different from other holy sites related to the Virgin Mary? Thus, I have also examined the measure in which the community character of the pilgrimage practice has survived in the light of the fact that large families, kinship ties, togetherness and joint celebrations are especially important for the Gypsies even in the context of everyday life.

Along with the analysis of the events related to the pilgrimage at the level of the sacred, I have also focused on the social functions of the event within Gypsy society and on the manner in which these functions are realized. How do they celebrate this pilgrimage and what are the objects they use as their instruments? Is their ethnic identity reinforced, and can it be reinforced, on this occasion?

I have also included into the scope of my research on the way in which the Church relates to this event which is in many respects atypical among pilgrimages, and also functions as a worldly “festival”, as well as the participation of the Gypsies in the organizational tasks.

According to my research hypothesis, the holy pilgrimage from Csátka represents not only an experience of religiosity, significant due to the religious indulgence which is granted

here and because of the relationship with the transcendent, but also as an occasion of maintaining social relationships and establishing or cultivating the extant economic ties. According to my hypothesis, the fact that this largest pilgrimage of the Transdanubian geographical area is also endowed with these secular meanings represents an undesirable aspect of the event for the Catholic Church.

Regarding the methodology of this research, which was begun more than a decade ago, I considered it important for the most complete understanding of the subject matter to refer not merely to a single source, but to use all the information gathered from the many source types which were explored, even if this practice may seem to lead us to the border area of science, according to contemporary standard scientific criteria. Hence, along with the archival sources and written documents, I also had to use some source which have not been offered by the scholarly bibliography, since literacy itself is not decisively important for the event and the social group which is investigated. I have attempted to include all possible sources into the study of the event (e.g., guestbooks). Many of my information have been received on the basis of oral accounts, but I not always had the chance to record these conversations, due to the lack of consent of the people involved. My research was significantly hindered by the fact that the people involved did not always understand the purpose and my use of the information. They considered me a representative of the media, and thus repeated the usual phrases and formula. Thus, in order to reach the more authentic psychological depths, I have also visited the pilgrims in their family homes, where we had the chance of talking in more relaxed circumstances.

An important source of the research consisted in the longer interviews conducted with the pilgrims before or after the pilgrimage event, in my discussions with the local Catholic priest as well as with the priests coming to this site in order to hold masses, in the interviews with the maintenance staff of the holy site and the hermits, and, last but not least, in the data collection based on interviews with the representatives of the Gypsy intelligentsia.

In order to gain a more complete understanding of the subject, I have also conducted interview with religious representatives, including the vicar of Csatka and the bishop responsible for the pastoral care of the Gypsies, who participates yearly on this event. I have used the remarks of the bishop at many points in my thesis, since I consider that he has a good overview of the situation and the culture of Hungarian Gypsies, and maintains a regular relationship with the pilgrims. Thus, his thoughts on the pilgrimage can be considered as highly relevant.

I have also made an overview of the archival sources on Csatka and Csatka-Szentkút in the context of my research, and used their relevant data for preparing my dissertation.

Additionally, I have used material published by the media (news articles, descriptions, videos, etc.) as illustrations, as I have systematically followed these sources as well during the many years of preparation. Finally, I have attributed an important role to a newly emerging source type, i.e., the guest book, which is also published for the first time here as an annex.

My dissertation establishes the fact that an important change has taken place, and is still going on, in the structure, functions, meanings, and symbols of the Csatka pilgrimage. It is primarily the task of ethnography to document and to interpret this transition. For Gypsies in Hungary and abroad, the pilgrimage of Csatka has become one of the most important occasions for meeting: it is a sacred site and religious event where everyone interested in creating and maintaining a unitary Hungarian Gypsy identity and community is simultaneously present. I have also established that the media representation of the Gypsy pilgrimage is superficial and one-dimensional, lacking the necessary depth to understand the essence and the significance of the event. According to my findings the Gypsy elite and politicians are considering the pilgrimage increasingly important, which may be of importance to them due to the larger support associated with it.

In my dissertation, I call attention to the fact that after the “golden age” described by Aurél Vajkai, there are concrete changes taking place in all areas associated with the pilgrimage, both from the perspective of the Church, as well as from the viewpoint of the pilgrims themselves. As one of the most popular pilgrimage sites of the Transdanubian area, Csatka has been included among the holy places of worshipping Mary from this geographical region, and is, in fact, hugely popular, both as a sacred site and as a ritual, among the Catholics living here. Today it is the meeting point of masses of pilgrims arriving from several countries, including participants living outside of Hungary. There are several elements which are as important today as they were then, including the presence of the transcendent, and the “home” of the Virgin Mary, the celestial mother, who helps those who pray to her. These elements can be considered the most important characteristics of the sacred site. The water of the healing fount still attracts many thousands of worshippers to this place. However, the miraculous healings – or, at least, their written notation – is much rarer today. In this research I have paid special attention to the votive gifts dedicated at the pilgrimage site, which still fulfil an important function, although their form and functions has somewhat changed, becoming more adapted to challenges and expectations of our current age. The Gypsy community seems to have a growing need to visit the site also during the year, and as such, their presence is not restricted to the actual occasions of the pilgrimage.

My research has revealed that the Hungarian Gypsy community is still strongly attached to the figure of the Virgin Mary, seeing her as a heavenly mother, or the mother of God, who helps, supports, and mediates. Hence, all holy sites dedicated to Mary are important for the Gypsy Catholics. I could not find a definitive explanation for the special attraction of Csatka, due to which it has become a pilgrimage site of the Gypsies, but it is certain that the members of this community are convinced that the place is special and sacred, and they pass this conviction on to their descendants within their families. The Hungarian Gypsy community has even confirmed its place at this pilgrimage site through symbolic and actual occupation of space, building a “Gypsy chapel” next to the old one. The only difference of Csatka from other holy sites dedicated to Mary consists in the fact that the number of Gypsy pilgrims is quite large here, which strongly influences the entire atmosphere, spatial structuring, acoustic and visual codes of the pilgrimage. Due to the changes in the importance of self-expression and self-representation, these have become not only specific for the occasions of pilgrimage, but have been extended to the entire year as an effect of the popularity of the internet, the media, and the social networking sites. One of the instruments of this change is the guest book, which has appeared in recent years, and which offers a way and a forum for keeping in touch with the transcendent throughout the year, transforming the visitor of the holy site into a real community. The pilgrimage is individualized by the fact that there is no cohesive group which would be considered important by the individual, and the pilgrim communities are less present. The most elementary as well as the most important medium of the pilgrim as an individual is the immediate family. It is with their families that the Gypsies visit the pilgrimage site for a Sunday afternoon, and they are also motivated by the need for relaxation and fun besides the religious aspect of the pilgrimage.

The chapters about the way in which the Gypsies celebrate in Csatka reveal the deep importance of the sacred objective elements of the pilgrimage for the Gypsy families. In this part of my dissertation, I have presented the function of the gift objects, the clothes donated to the Holy Virgin, and of the sacred water. My analysis of the way in which all this can be harmonized with the music and dance of the festival, and with the aspects of over-representation, has revealed that a self-representation is taking place also for their own ethnicity as well as the majority society. It can clearly be observed that the profane festive part of the events becomes a formative and supporting element of their identity. This pilgrimage has a symbolic importance for the Gypsies, and it primarily means togetherness to them. As such, they also include secular activities next to the specific religious rituals, in order to emphasize these aspects.

My analysis of the Church's relationship to the Gypsy pilgrimage of Csátka has revealed an interesting fact. It seems that the official representatives of the Church do not want to acknowledge the fact that the pilgrimage site of Csátka has undergone an important transformation throughout the decades and has become an important meeting site of the Gypsies. The news reports of the Church press and the "survival-based" behaviour presented by the interviews are clear examples of this. In other words, the Church currently lack the necessary motivation and strategy to take the festival, i.e., the more secular part of the pilgrimage, under its control. As the local vicar says: "One can bear this, and it is simpler to bear it than to fight against it." As for the Gypsy politicians, they are primarily concerned with consolidating their own positions, as they appear in a place where Gypsies from all over the country are present. However, their main goal seems to be to entertain, as this is much simpler to achieve than real results of community work, although the religious event could provide an occasion for presenting and popularizing Gypsy traditions and values, and it could play an important role in bringing the community together.

My researches have demonstrated the fact that the structure of the Csátka pilgrimage has undergone a significant change throughout the last decades. As far as the roles and actors of the event are concerned, this change can be identified most of all in the fact that the pilgrimage becomes a mass event for the Gypsies who are visiting here in an increasingly large number. The traditional events of the pilgrimage (e.g., the processions, which are mostly made up of Swabians and Hungarians of the area) seem to become increasingly rare in later years, while the pilgrimage itself is more and more popular among the Gypsies, who are visiting the pilgrimage site of Csátka from more and more distant places.

In close association with these events is the fact that the textual content of the pilgrimage (such as the sermons, testimonies, etc.) are becoming increasingly strongly linked to the Gypsy community. These texts can be increasingly often heard in the Gypsy language, are recited by Gypsies.

As far as the acoustic codes are concerned, it is, again, the influence of the Gypsy community that brought about major changes, as the Christian pop music that they listen to has found its way into the liturgy of the mass as well. These texts are increasingly often sung in the Gypsy tongue. At the same time, the partying that goes on until dawn is also accompanied by Gypsy music.

Changes can be detected also as far as the object codes are concerned. Most of the objects are adapted to the modern age, which, in the case of the clothes brought as a gift to the holy statue, manifests itself in the fabric and the design. The religious articles seem to emulate

the design, material, and colours of modern interior utensils, as almost all of these can become the sacred ornament of the interior decoration of a family home. The objects are also increasingly adapted to the “Gypsiesque” taste through the simultaneous use of many colours and motifs. The clothing of the pilgrims and their objects (vehicles, beverages, foodstuffs) also show this tendency, and are adapted to the challenges and forms of the contemporary age. At the same time, it is important to note that these objects are also the instruments of representation. As such, their choice and preparation receive special care each year.

As far as the use of space is concerned, the area used by the pilgrims is becoming increasingly bigger, but its distribution is unequal. While there are more and more tents associated with the event on the arable land that is used for the secular celebration, the space before the holy site that is used in the mass is shrinking in recent years.

Regarding the use of time it can be established that the time spent by the pilgrims on the sacred site is shortening due to the development of the infrastructure. The access to the site requires much less time if contemporary vehicles are used. The time spent in the chapel is also shortened, as the custom of spending the night awake there is disappearing. There is less on-site cooking, which was once very popular, and the time dedicated to this custom is reduced, as the pilgrims are bringing their food from home.

Regarding the organizers of the pilgrimage, the most important change consists in the institutionalization outside the Church. The Church now organizes the pilgrimage with the help of an association, which takes on an active role in the preparations as well as in conducting the events themselves, even up to its important function in infrastructural development. All this is achieved, of course, not during the pilgrimages, but throughout the year. It is the association that takes on the role of ensuring the conditions for the formal employment of the so-called “hermit” (i.e., the caretaker of the chapel), dedicating special funds for this purpose.

My research has also revealed that the pilgrimage of Csatka is increasingly gaining social importance for the Gypsy community. This fact is revealed both by the distribution of the time spent at the holy site as well as by the behaviour of the pilgrims. The Gypsies come to Csatka for a meeting. They want to meet the Holy Mother, and they also want to meet their kin from all over the country. The supposedly primary purpose, the meeting of the transcendent, is just one among the elements of the pilgrimage and far from the sole defining essence of the event. Similarly to other pilgrimages, the ritual is constantly changing under the pressure of the modern times, endangering the traditional cultural and religious values of the event. The increasing intensity of the secular elements represses these values. The attraction area, which used to be considered local, is disappearing also in the case of Csatka, and the event is

increasingly becoming national or even trans-national in character. The community identity building functions of the pilgrimage are becoming more and more important. The international character of the Csátka pilgrimage primarily means that Gypsy individuals as well as families are arriving from several different countries. So it is no mere accident that the description of “Gypsy Csíksomlyó” is increasingly often used for this event.

In conclusion, it seems that the Csátka pilgrimage fulfils specific ethnic, social and festive functions for the Gypsies who visit this site. At the same time, it cannot be stated that their faith in the Holy Mother is becoming less important or secondary, but the event now also hosts other important social moments, functions, and meanings. The choice of a mate is among these more recent functions, which may be under the control of the parents or of the youth (“eloping”), as is the demarcation and confirmation of the economic relationships of the participants, or the increasing space of political involvement. The pilgrimage offers an occasion for relaxation, characterised by a hedonistic and carnivalesque attitude. At the same time, the emphasis on external aspects is also gaining importance. Due to the large number of Gypsy participants, the pilgrimage often receives a political aspect as well, since the Gypsy political elite views the pilgrimage of Csátka as a change and an instrument of identity development.

Representative bibliography

BÁLINT Sándor

- 1938 *Népünk ünnepei. Az egyházi év néprajza*. Szent István-Társulat, Budapest
- 1939 Adatok a magyar búcsújárás néprajzához. *Ethnographia* L. (3–4) 193–200.
- 1942 *Egy magyar szentember. Orosz István önéletrajza*. Franklin-Társulat, Budapest.
- 1943 *Sacra Hungaria. Tanulmányok a magyar vallásos népelet köréből*. Veritas, Budapest.

BÁLINT Sándor – BARNA Gábor

- 1994 *Búcsújáró magyarok. A magyarországi búcsújárás története és néprajza*. Szent István Társulat, Budapest.

BARNA Gábor

- 1987 Fogadalmi tárgyak (offerek) magyar búcsújáróhelyeken. (Votivgegenstände an ungarischen Wallfahrtsorten.) *Agria* XXIII. Egri Múzeumok Évkönyve. Eger, 367–380.
- 1990 *Búcsújáró és kegyhelyek Magyarországon*. Panoráma Kiadó, Budapest.
- 1993 *búcsújáró hely* címszó. In: Diós István (főszerk.): *Magyar Katolikus Lexikon. II Bor–Ébe*. Szent István Társulat, Budapest, 66–70.
- 1997 *fogadalmi tárgyak* címszó. In: Diós István (főszerk.): *Magyar Katolikus Lexikon. III Éhi–Gar*. Szent István Társulat, Budapest, 722–724.
- 2002 A máriaradnai fogadalmi képek és tárgyak kutatásáról. In: Uő (szerk.): „*Mária megsegített*” *Fogadalmi tárgyak Máriaradnán I.* (Devotio Hungarorum, 9.) SZTE Néprajzi Tanszék, Szeged, 9–25.
- 2014 Vendégkönyvek kegyhelyeken, kórházakban és szállodákban – a ritualizált viselkedésmódok új, írásos formái és forrásai. In: Uő (szerk.): *Vallási néprajzi tanulmányok*. SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Szeged, 227–239.

BARNA Gábor – NÁDASI Éva

- 1985 *Kérdőív a búcsújárás néprajzi kutatásához*. ELTE Magyar Nyelvtörténeti és Nyelvjárási Tanszék, Budapest.

BARTHA Elek

1980 *A hitélet néprajzi vizsgálata egy zempléni faluban.* KLTE Néprajzi Tanszék, Debrecen.

2003 Máriapócs szakrális tájformáló szerepe. In: Viga Gyula – Holló Szilvia Andrea – Cs. Schwalm Edit (szerk.): *Vándorutak – múzeumi örökség. Tanulmányok Bodó Sándor tiszteletére, 60. születésnapja alkalmából.* Budapest, 197–201.

BÁRTH János

1974 A kalocsai búcsúsok egy laikus szokásáról. *Ethnographia* LXXXV. (2–3) 366–373.

1980 Az illancsi tanyák népének hajósi búcsújárása. *Népi kultúra – népi társadalom XI–XII. A Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutató Csoportjának Évkönyve.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 59–117.

1990 A katolikus magyarság vallásos életének néprajza. In: Paládi-Kovács Attila (főszerk.): *Magyar Néprajz VII. Folklor 3. Népszokás, néphit, népi vallásosság.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 331–424.

BARTHELEMY, André

1992 *Cigányország útjain.* Lámpás Kiadó, Abaliget.

BERTA Péter

2014 *Fogyasztás, hírnév, politika. Az erdélyi gábor romák presztízsgazdasága.* Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Néprajztudományi Intézet, Budapest.

BUCSÁNSZKY Alajos

1864 *Ájtatos énekek és imádságok a boldogs. Szűz Máriához, melyek a csatkai sz. kútnál mondandók.* Pest

DIÓSI Ágnes

1988 *Cigányút.* Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest.

EROSTYÁK Zoltán András

2006 A hagyományélés szintjei két dél-békési oláh cigány közösségben. *Ethnographia.* (4) 251–292.

ESTERHÁZY Pál

1690 *Az egész világon lévő csudálatos boldogságos szűz képeinek rövideden föltett eredeti.* Nagyszombat.

FORGÁCS István

2014 *Cigánynak lenni. Leszámolás a tabukkal.* Heti Válasz Kiadó, Budapest.

FOSZTÓ László

1997 Pünkösdisták cigányok Háromszéken. *Keresztény Szó* VIII. (4) 26–29.

2007 A megtérés kommunikációja: gondolatok a vallási változásról pünkösdzizmusra tért romák kapcsán. *Erdélyi Társadalom* 5. (1) 23–49.

2009 *Colecție de studii despre romii din România*. Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale – Kriterion, Cluj-Napoca.

FRASER, Angus

1996 *A cigányok*. Osiris Kiadó, Budapest.

FRAUHAMMER Krisztina

1999 *Levelek Máriához: A máriakálnoki kegyhely vendégkönyve*. (Devotio Hungarorum, 6.) Szegedi Tudományegyetem – Néprajzi Tanszék, Szeged.

2011 Egyéni imák írásos reprezentációja. In: Barna Gábor (szerk.): *Vallások, határok, kölcsönhatások*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 9–18.

2012 *Írásba foglalt vágyak és imák. Magyar kegyhelyek vendégkönyveinek összehasonlító*. Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Szeged.

2014 Egy öltöztetett Mária-szobor titkai. In: Gyöngyössi Orsolya – Limbacher Gábor (szerk.): *Vallási kultúra és életmód a Kárpát-medencében 9. Tanulmánykötet a 90 esztendősz Erőélyi Zsuzsanna tiszteletére*. Laczkó Dezső Múzeum, Veszprém, 82–96.

GAÁL Károly

2009 *Az andocsi Mária gyermekei. Adatok az andocsi búcsújáróhely néprajzához*. Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék – Barca Kiadó, Szeged–Dunavarsány.

GAGYI József

2004 *A krízis éve Székelyföldön. 1949*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda

2010 *Amire vágyunk, amitől félünk, amit remélünk*. Erdélyi Múzeum-Egyesület – Mentor Kiadó, Kolozsvár – Marosvásárhely

HUGGER, Paul

1999 Pilgerschaft und Wallfahrt. In: Halter, Ernst – Wunderlin, Dominik (hrsg.): *Volksfrömmigkeit in der Schweiz*. Offizin, Zürich, 202–219.

ISTVÁN Anikó

2003 *„Most segíts meg, Mária...” A futásfalvi Sárlos Boldogasszony-napi búcsú szövegrepertórium*. (Kriza Könyvek, 20.) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár.

JORDÁNSZKY Elek

1863 *Magyar országban, 's az ahoz tartozó részekben lévő Bóldogságos Szűz Mária kegyelem' képeinek rövid leírása*. kn. Pozsony.

1988 *Magyar országban, 's az ahoz tartozó részekben lévő Bóldogságos Szűz Mária kegyelem' képeinek rövid leírása.* (Hasonmás kiadás.) Akadémiai Kiadó, Budapest.

JUHÁSZ KATALIN

2006 Ó szent víz... A szentkúti rituális mosakodás. In: Selmeczi Kovács Attila (szerk.): *Lélek és élet. Ünnepi kötet Lackovits Emőke tiszteletére.* Veszprém Megyei Múzeumok Igazgatósága, Veszprém, 65–72.

JUNGBAUER, Gustav

1933 Mantel. In: Hoffman-Krayer, Ernst – Bächtold-Stäubli, Hanns (hrsg.): *Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens V.* Walter de Gruyter, Berlin–Leipzig, 1578–1891.

KESZEG Vilmos

2008 *Alfabetizáció, írásszokások, populáris írásbeliség. Egyetemi jegyzet.* (Néprajzi Egyetemi Jegyzetek, 3.) KJNT – BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, Kolozsvár.

KORPICS Márta

2002 Zarándoklat: Turizmus vagy vallásgyakorlat? In: Ádám Antal – S. Szabó Péter (szerk.): *Vallástudományi töprengések a harmadik évezred küszöbén. Mandulavirágzás tudományos napok konferenciakötet.* Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 70–80.

2006 A képhasználat jelentősége a zarándoklaton. In: Barna Gábor (szerk.): *Kép, képmás, kultusz.* Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Szeged, 177–192.

LACKOVITS Emőke, S.

2001 Mária alakja a Veszprém megyei reformátusok vallásgyakorlásában. In: Barna Gábor (szerk.): *Boldogasszony. Szűz Mária tisztelete Magyarországon és Közép-Európában.* (Szegedi Vallási Néprajzi Könyvtár, 7.) Néprajzi Tanszék, Szeged, 291–301.

2010 Szentkutat a veszprémi római katolikus egyházmegyében, különös tekintettel a Bakonyra és a Balaton-felvidékre. In: Barna Gábor – Gyöngyössy Orsolya (szerk.): *Rítus és ünnep – Rite and Feast.* (Szegedi Vallási Néprajzi Könyvtár, 25.) SZTE Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Szeged, 313–336.

LANGE, Barbara Rose

1993 Isteni rend és cigány identitás (A zenei stílus használati módjai egy magyar pünkösdi gyülekezetben). In: Barna Gábor (szerk.): *Cigány néprajzi tanulmányok 1.*

Cigány népi kultúra a Kárpát-medencében a 18–19. században. Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, 245–254.

LÁNGI József

2006 Köpenyes Mária középkori és barokk ábrázolásai a lónyai református templomban feltárt freskó ürügyén. In: Barna Gábor (szerk.): *Kép, képmás, kultusz.* Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Szeged, 50–64.

LANTOSNÉ IMRE Mária

1990 Öltöztetős Mária szobrok Magyarországon. In: Horváth Pál (szerk.): *Néphit, népi vallásosság ma Magyarországon.* (Vallástudományi Kiskönyvtár, 3.) MTA Filozófiai Intézet, Budapest, 49–61.

LIÉGEOIS, Jean-Pierre

1998 *Romák, cigányok, utazók.* Európa Tanács Információs és Dokumentációs Központ, Budapest.

LIGETI György

2007 Kisebbségek és bevándorlók a médiában. *Médiakutató. Médiaelméleti folyóirat.* (Ősz) (Elérhetőség: https://mediakutato.hu/cikk/2007_03_osz/02_kisebbsgek_bevandorlok_media/; utolsó elérés ideje: 2019.02.18.)

LIMBACHER Gábor

1989 Búcsújáráhely a Szentpéterhegyen. In: Bagyinszky Istvánné – Szvircesk Ferenc (szerk.): *Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve XV. Nógrádi Történeti Évkönyv Belitzky János emlékének tiszteletére.* Salgótarján, 367–388.

1993 Mária-kápolnák és az öltöztetős Mária-szobrok kultusza Nógrádban. *Néprajzi Értesítő* LXXVI. 203–226.

MANGA János

1962 A hasznosi tömegpszichózis. (A búcsújáráhelyek és a „hasznosi csoda” összefüggései.) *Ethnographia* LXXIII. (3) 353–388.

1977 *búcsújáráhely* címszó. In: Ortutay Gyula (főszerk.): *Magyar Néprajzi Lexikon. I. A–E.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 378–379.

MOGYORÓSI Ágnes

2010 *A csatkaai cigánybúcsú.* Szakdolgozat. Irányító tanár: Farkas Judit.

2012 *A csatkaai cigánybúcsú.* Magiszteri dolgozat. Irányító tanár: Tánczos Vilmos.

2013 A csatkaai búcsú identitásformáló ereje a cigány zarándokok körében. In: Ilyés Sándor – Jakab Albert Zsolt (szerk.): *Krizsa János Néprajzi Társaság Évkönyve 21.*

Kulturális gyakorlat és reprezentáció. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 121–133.

2014 A csatukai cigánybúcsú. *Erdélyi Múzeum* LXXVI. (1) 56–68.

MOHAY Tamás

2008 Zenta és Máriapócs: Adalékok a képkultusz és a történeti emlékezet kapcsolatához. In: Papp Richárd – Szarka László (szerk.): *Bennünk élő múltjaink. Történelmi tudat – kulturális emlékezet.* Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, Zenta, 535–568.

2009 *A csíksomlyói pünkösdi búcsújárás. Történet, eredet, hagyomány.* L'Harmattan, Budapest.

MUNK Veronika

2007a „Húzd rá cigány!” (A magyarországi roma sztárok reprezentációja). *Ezredvég* 17. (2) 83–89.

2007b „Play to Me Gypsy!” How Roma Stars' Image Change in Hungarian Media. In: Kallioniemi, Kari – Kärki, Kimi – Mäkelä, Janne – Salmi, Hannu (eds): *History of Stardom Reconsidered.* International Institute for Popular Culture, Turku, 84–89.

2013 A romák reprezentációja a többségi média híreiben az 1960-as évektől napjainkig. *Médiakutató. Médiaelméleti folyóirat.* (Nyár) 89–100.

MUNK Veronika – MORVAI Judit – SZABÓ Kitti

2012 Cigány csillagok – Roma sztárok médiarepresentációja. *Médiakutató. Médiaelméleti folyóirat.* (Tél) 101–116.

NÁDASI Éva

1965 A búcsújárás szokásai Mogyoróskán. In: Szabadfalvi József (szerk.): *Néprajzi tanulmányok a Zempléni-hegyvidékről.* (A miskolci Herman Ottó Múzeum néprajzi kiadványai, 10.) Herman Ottó Múzeum, Miskolc, 319–334.

NIEDERMÜLLER Péter

1981 A szokáskutatás szemiotikai aspektusai. In: Hoppál Mihály (szerk.): *Előmunkálatok a Magyarság Néprajzához 9. (Folklór tanulmányok).* Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatócsoport, Budapest, 177–200.

PAULOVITS Sándor

1930 *Magyarország kegyhelyei és azok csodái.* Budapest.

PERESZLÉNYI Mária

1941 Adatok a csatukai búcsúhoz. *Ethnographia* LII. 284–285.

PÓCS Éva

2008 Ing, palást és meztelenség: adatok az öltözködés szimbolikus vonatkozásaihoz. In: Uő (szerk.): *Tárgy, jel, jelentés. Tárgy és folklór konferencia Vajtán, 2005 október 7–9-én.* L'Harmattan Kiadó – PTE Néprajz-Kulturális Antropológia Tanszék, Budapest, 170–206.

PETI Lehel

2008 Szőkefalva/Seuca: egy új kegyhely új üzenetei. In: Pócs Éva (szerk.): *Démonok, látók, szentek. Vallásetnológiai fogalmak tudományközi megközelítésben.* (Tanulmányok a transzcendensről, VI.) Balassi Kiadó, Budapest, 484–504.

POVEDÁK Kinga

2011 „Na, hoztál új dalt?” A katolikus könnyűzene szerepe Magyarországon. In: Barna Gábor (szerk.): *Vallások, határok, kölcsönhatások.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 27–36.

POZSONY Ferenc

1993 A háromszéki magyarajkú cigányok vallásos hitélete. In: Barna Gábor (szerk.): *Cigány néprajzi tanulmányok I. Cigány népi kultúra a Kárpát-medencében a 18–19. században.* Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, 76–80.

2006 *Erdélyi népszokások. Egyetemi jegyzet.* KJNT – BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, Kolozsvár.

PUSZTAI Bertalan (szerk.)

1999 *Szent és profán között. A szeged-alsóvárosi búcsú.* (Szegedi Vallási Néprajzi Könyvtár, 3.) JATE – Néprajzi Tanszék, Szeged.

RÉZMŰVES Melinda

2002 Imádságok, hiedelmek és mesék. *Vigilia* 67. (9) 678–683.

RÓMER Flóris

1860 *A Bakony, természetrajzi és régészeti vázlat.* Nyomatott Sauerwein Gézánál Győrött.

SCHRAM Ferenc

1968 Búcsújárás Magyarországon. *Teológia* II. (2) 94–100.

SONNEVEND-VALLE Anna

2006 *Agua bendita (szentelt víz).* In: Selmeczi Kovács Attila (szerk.): *Lélek és élet. Ünnepi kötet Lackovits Emőke tiszteletére.* Veszprém Megyei Múzeumok Igazgatósága, Veszprém, 61–64.

STEWART, Michael Sinclair

1994 *Daltestvérek. Az oláh cigány identitás és közösség továbbélése a szocialista Magyarországon.* MTA Szociológiai Kutatóintézet, Budapest.

SZÉKELY János

2011 *Cigány népismeret. De del o Del baxt!* Szent István Társulat, Budapest.

SZIKSZAI Mária

2010 *Szövegek, képek, kultúrák.* Mentor Kiadó, Marosvásárhely.

SZILÁRDFY Zoltán

1994 A magyarországi kegyképek és -szobrok tipológiája és jelentése. In: Bálint Sándor – Barna Gábor: *Búcsújáró magyarok. A magyarországi búcsújárás története és néprajza.* Szent István Társulat, Budapest, 323–348.

SZUHAY Péter

1999 *A magyarországi cigányság kultúrája: etnikus kultúra vagy a szegénység kultúrája.* Panoráma Kiadó, Budapest.

TAKÁCS Márton

1863 *A csatkai szent kut és kápolna eredete, s az ott történt csudák és látványságok hű leírása. Takáts Márton kántortanító és jegyző által.* Győrben Sauerweinnél és Budán Bagó Márton betűi által

TÁNCZOS Vilmos

1995a Kis magyar vademecum vallási néprajzi kutatásokhoz. In: Zakariás Erzsébet (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 3.* Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 249–262.

1995b Búcsú Csíksomlyón – egy rituális dráma. *Korunk* VI. 53–59.

2016 *Csíksomlyó a népi vallásosságban.* Nap Kiadó Kft., Budapest.

TÓTH Péter

2010 A cigányok és környezetük kapcsolatai a 18. századig. In: Deáky Zita – Nagy Pál (szerk.): *A cigány kultúra történeti és néprajzi kutatása a Kárpát-medencében. A Bódi Zsuzsanna emlékére rendezett történeti-néprajzi konferencia előadásai (Gödöllő, 2009. február 18–20.)* Magyar Néprajzi Társaság – Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Budapest–Gödöllő, 215–223.

TURNER, Victor

1975 *Dramas, Fields, and Metaphors: Symbolic Action in Human Society.* Cornell University Press, Ithaca.

2002 *A rituális folyamat.* Osiris Kiadó, Budapest.

TURNER, Victor – TURNER, Edith

1978 *Image and Pilgrimage in Christian Culture. Anthropological Perspectives.* Columbia University Press, New York.

TÜSKÉS Gábor – KNAPP Ilona Éva

1982 Egy dunántúli búcsújáróhely a 18. században: A homokkomáromi mirákulomos könyv tanulságai 1751–1786. *Ethnographia* XCIV. (2) 269–291.

UJVÁRY Zoltán

1994 A cigánység néprajzi kutatásának néhány kérdéséről. In: Bódi Zsuzsanna (szerk.) *Cigány néprajzi tanulmányok 2.* Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, 32–43.

VAJDA Melinda

2017 Rom pala le rom. Joka Daróczi János filmjeinek antropológiai vonatkozásai. In: Müllner András (szerk.): *Saját kép – ellenkép. A Romakép Műhely médiaantropológiai konferenciájának tanulmányai.* ELTE Média és Kommunikáció Tanszék. Budapest, 116–134.

VAJKAI Aurél

1940 A csatka búcsú. Adatok a népi orvosláshoz. *Ethnographia.* 50–73.

VAN GENNEP, Arnold

1960 *The Rites of Passage.* The University of Chicago Press, Chicago.

VARGA Zsuzsa – MANGA János

1979 Fogadalmi tárgy. In: Ortutay Gyula (főszerk.): *Magyar Néprajzi Lexikon. 2. F–Ka.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 169–172.

1987 Mária-ház. In: Ortutay Gyula (főszerk.): *Magyar Néprajzi Lexikon. 3. K–Né.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 520.

VASS Erika

2010 *A búcsú és a búcsújárás mint rituális dráma.* Lexica Kiadó, Budapest.

VEREBÉLYI Kincső

2005 *Szokásvilág.* (Studia Folkloristica et Ethnographica, 46.) Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszéke, Debrecen.

WEBB, Diana

2001 *Pilgrims and Pilgrimage in the Medieval West.* I.B.Tauris Publishers, London

2002 *Medieval European pilgrimage, c.700–c.1500.* Palgrave Publishers, Basingstoke

WEISZ János

1999 *Csatka története.* Római Katolikus Plébánia, Csatka.

2015 *Csatka – Szentkút története. 2. kiadás.* Veszprém.